

3. Щербюк Н. Ю. Міжнародна співпраця у сфері соціального забезпечення в умовах агресії росії проти України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 7. С. 201–205. URL : http://www.lsej.org.ua/7_2023/45.pdf.

УДК 341.123/322.5
DOI: 10.31733/15-03-2024/1/312-315

Інна МЕЛЬНИЧЕНКО

ад'юнкт кафедри кримінального права
та кримінології Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

РОЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ У ЗАПОБІГАННІ СЕКСУАЛЬНОМУ НАСИЛЬСТВУ, ПОВ'ЯЗАНОМУ ЗІ ЗБРОЙНИМ КОНФЛІКТОМ

Організація Об'єднаних Націй (далі – ООН) була створена після Другої світової війни у 1945 р. з метою позбавити майбутні покоління від лих війни, яка приносить людству масштабне горе [1]. Також планувалося, що функціонування ООН буде сприяти соціальному прогресу та поліпшенню умов життя населення планети, свободі, рівності та справедливості.

Однак з моменту створення ООН минуло сімдесят дев'ять років, але війни та збройні конфлікти постійно відбуваються в різних куточках нашої планети (Сирія, Судан, Ємен, Ізраїль, Україна тощо). Відповідно, сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом (далі – СНПК), набуває глобальних масштабів, посилюється його жорстокість. Так, дослідивши ситуацію зі знущанням над людьми, Місія ООН з дотримання прав людини в Україні під час збройного конфлікту документує інформацію про випадки сексуального насильства як одну з форм тортур та нелюдського поводження з цивільними особами та військовополоненими [2]. Так, за період із 24 лютого 2022 р. до 31 січня 2023 р. Місією було задокументовано 133 випадки СНПК (щодо 85 чоловіків, 45 жінок, 3 дівчаток), 109 з яких були вчинені російськими збройними силами, співробітниками правоохоронних органів чи персоналом пенітенціарних закладів, або на території, окупованій рф, або в самій рф. Більшість задокументованих випадків СНПК мали місце або в контексті позбавлення волі, або в селах та громадах, які контролювалися збройними силами рф [3].

Основні проблемні питання, які потребують міжнародного втручання, допомоги та реагування, ООН висвітлює в своїх документах. Детальніше зупинимося та тих резолюціях, основним фокусом уваги яких виступає проблема захисту прав жінок та запобігання СНПК.

Резолюція Ради безпеки ООН 1325 (2000) «Жінки, мир, безпека» закріплює міжнародні стандарти захисту постраждалих від сексуального насильства. Документ передбачає, що держави-члени ООН мають розробити національні плани дій на виконання цієї резолюції.

Основні положення Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 (2000) «Жінки, мир, безпека» в контексті запобігання СНПК полягають у наступному:

– сторони збройного конфлікту повинні вживати заходів для захисту жінок і дівчат від насильства за гендерною ознакою, зокрема згвалтування та інших форм сексуального насильства й інших форм насильства, під час збройного конфлікту;

– усі держави відповідають за те, щоб покласти край беззаконню та здійснювати судове переслідування осіб, винних у геноциді, злочинах проти людяності та військових злочинах, включаючи злочини, що стосуються сексуального та інших форм насильства щодо жінок та дівчаток, і у зв'язку з цим необхідним є забезпечення того, щоб на ці злочини не поширювалась дія положень про амністію [4].

Тобто, основний посил документа передбачає здійснення державою заходів із забезпечення безпеки вразливих категорій населення, а також забезпечення притягнення винних осіб до відповідальності.

Резолюція Ради Безпеки ООН 1820 (2008):

– вперше визнала сексуальне насильство як тактику війни;

– згвалтування та інші форми сексуального насильства розглядає як воєнні злочини,

злочини проти людяності або як форму геноциду [5];

– започаткувала процес розробки та впровадження стратегії для вирішення проблеми СНПК та дослідження його впливу в глобальному масштабі [6].

Основні положення резолюції Ради Безпеки ООН 1888 (2009):

– сексуальне насильство сприяє загостренню збройного конфлікту і перешкоджає міжнародному миру та безпеці;

– існує необхідність у спеціальній підготовці експертів та експерток у випадках СНПК;

– прийнято рішення про створення посади Спеціального представника Генерального Секретаря ООН з питань сексуального насильства в умовах збройного конфлікту та експертної групи, яка працюватиме над зниженням рівня гендерно зумовленого насильства. До складу групи експертів в подальшому увійшли експерти з Секретаріату Спеціального представника Генерального секретаря з питань секцій з підтримки миру, Управління Верховного комісара ООН з прав людини та Програми розвитку ООН з метою надання урядам допомоги у конфліктних та постконфліктних ситуаціях через зміцнення їхнього потенціалу у сфері боротьби з сексуальним насильством в умовах конфлікту. Напрямами співпраці з вітчизняними органами влади є наступні: кримінальні розслідування; збирання доказів; розслідування у системі військової юстиції; реформа кримінального права та реформа процесуального права; захист потерпілих, свідків та співробітників судових органів; та відшкодування збитків для постраждалих від сексуального насильства [7].

Резолюція Ради безпеки ООН 1889 (2009):

– вимагає від усіх сторін конфлікту припинити насильницькі дії в умовах конфлікту;

– закликає не допускати безкарності винних у всіх формах вчиненого насильства;

– закликає забезпечувати захист цивільного населення в таборах та поселеннях для біженців від СНПК;

– закликає надавати повну та безперешкодну гуманітарну допомогу цивільному населенню та постраждалим від СНПК [8].

Резолюція Ради безпеки ООН 1960 (2010) закликає:

– припинити безкарність за СНПК;

– визначити та покарати збройні групи, які вчиняють СНПК;

– запровадити санкції для стримування конфліктів, пов'язаних із сексуальним насильством;

– розробити механізми моніторингу, аналізу та інформування щодо випадків СНПК [9].

Резолюція Ради Безпеки ООН 2106 (2013) визначає:

– залишається актуальною проблема безкарності за СНПК;

– від СНПК, окрім жінок, потерпають багато чоловіків і хлопчиків;

– необхідність швидкого реагування на випадки СНПК;

– доцільність створення спеціальних фондів та реабілітаційних програм для постраждалих від СНПК;

– важливу роль в реабілітації постраждалих осіб та попередженні вчинення сексуального насильства повинні відігравати радники з гендерних питань міжнародних та громадських організацій [10].

Резолюція Ради Безпеки ООН 2122 (2013) продовжує наголошувати на необхідності боротьби з сексуальним насильством в умовах збройного конфлікту і повного виконання положень резолюції 1325 і інших резолюцій щодо жінок, миру і безпеки [11].

У Резолюції 2242 (2015) Рада Безпеки ООН наголошено, що:

– сексуальне насильство, коли воно використовується або заохочується як метод або тактика ведення війни або як частина широкомасштабних штабних або систематичних нападів на цивільне населення, може призводити до значного посилення та затягування збройного конфлікту та заважати відновленню міжнародного миру та безпеки;

– досягнення гендерної рівності та розширення прав та можливостей жінок і дівчаток є вкрай важливим для запобігання конфлікту та підтримки міжнародного миру та безпеки;

– потрібно збільшувати фінансування для надання допомоги постраждалим в збройних конфліктах та для постконфліктного відновлення;

– необхідно накладати цілеспрямовані санкції на осіб, злочинні групи, які причетні

до вчинення сексуального насильства, насильницького зникнення та примусового переміщення;

– необхідно зміцнювати доступ до правосуддя для жінок у конфліктних та постконфліктних ситуаціях, у тому числі шляхом оперативного розслідування, кримінального переслідування та покарання осіб, винних у сексуальному та гендерному насильстві, а також відшкодування жертвам шкоди у належних випадках;

– стратегії врегулювання конфліктів і боротьби з тероризмом не відокремлені від зусиль із захисту та розширення прав і можливостей жінок і дівчат, а також боротьби з СНПК [12].

Рада безпеки ООН у резолюції 2467 (2019) зафіксувала:

– повільний прогрес у запобіганні та викориненні сексуального насильства в умовах збройного конфлікту, зокрема щодо жінок та дітей;

– що сприяння досягненню гендерної рівності і розширенню політичних, соціальних та економічних прав і можливостей жінок має вирішальне значення для запобігання сексуальному насильству в конфліктних та постконфліктних ситуаціях;

– що сексуальне насильство в умовах конфлікту відбувається на фоні цілого ряду взаємопов'язаних і повторюваних форм насильства щодо жінок і дівчаток;

– що конфлікти посилюють частоту та жорстокість інших форм гендерного насильства;

– потреба у зміцненні законодавства з боку національних органів влади з метою посилення відповідальності за сексуальне насильство;

– потреба у зміцненні механізмів моніторингу, аналізу та інформування щодо випадків сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом [13].

Резолюція Ради безпеки ООН 2493 (2019) акцентує увагу на:

– важливості діалогу, посередництва, консультацій та переговорів для досягнення світової безпеки за допомогою припинення конфліктів;

– необхідності збільшення розміру допомоги постраждалим від збройного конфлікту [14].

Отже, підсумовуючи аналіз змісту резолюцій Ради безпеки ООН, які утворюють нормативний фундамент міжнародного бачення запобігання СНПК, відмітимо, що зміст цих документів дозволяє визначити основні вектори діяльності ООН в цьому контексті:

1) забезпечення кримінального переслідування та притягнення до відповідальності всіх осіб, винних у вчиненні СНПК (впровадження міжнародних стандартів, розроблення внутрішніх інструкцій з ефективного розслідування снпк, якісне документування фактів СНПК);

2) впровадження підходу, орієнтованого на постраждалих осіб, які пережили СНПК, обов'язкове врахування потреб постраждалих, забезпечення ефективних засобів правового захисту;

3) розробка та впровадження механізмів відшкодування заподіяної шкоди особам, які постраждали від СНПК;

4) систематичний контроль за виконанням зобов'язань державами щодо запобігання СНПК;

5) поява посади Спеціального представника Генерального Секретаря ООН з питань сексуального насильства в конфлікті, метою діяльності якого є активізація державних та недержавних сторін щодо прийняття зобов'язань стосовно попередження СНПК;

6) запровадження щорічного звітування у формі доповіді Генерального секретаря ООН щодо стану дотримання резолюцій з питань сексуального насильства в умовах війни.

1. Статут Організації Об'єднаних Націй. URL : https://unic.un.org/aroundworld/unic/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf.

2. Conflict-related sexual violence - Report of the Secretary-General (S/2023/413). URL : https://reliefweb.int/report/world/conflict-related-sexual-violence-report-secretary-general-s2023413-enarruzh?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjw1N6wBhCcARIsAKZvD5h-T0tMLUIB9gOda0vtHsjYkuGx03auaDWkXfn_DhT9gKc-TXenRIaAgy8EALw_wcB.

3. Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні: 1 серпня 2022 року – 31 січня 2023 року. Управління верховного комісара з прав людини ООН. 48 с. URL : <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/ukraine/2023/23-03-24-Ukraine-35th-periodic-report-UA.pdf>.

4. Resolution 1325 (2000) of 31 October 2000. *United Nations*. URL : <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n00/720/18/pdf/n0072018.pdf?token=Bm96XTVfcXmYdAZK0E&f>

e=true.

5. Resolution 1820 (2008) of 19 June 2008. *United Nations*. URL : https://www.un.org/shestandsforpeace/sites/www.un.org/shestandsforpeace/files/unscr_1820_2008_on_wps_english.pdf.

6. Rufanova V., Babanin S., Bohuslavskiy V., Savenko V., Melnychenko I. Strengthening International Law against Sexual Violence in Armed Conflicts: Insights from the Russian-Ukrainian War. *Pakistan Journal of Criminology*. 2024. Vol. 16. No. 01. P. 111–125. URL : <https://www.pjcriminology.com/wp-content/uploads/2024/01/8-Strengthening-International-Law.pdf>.

7. Резолюції Ради Безпеки ООН у боротьбі з сексуальним насильством під час збройних конфліктів (частина III). *Юрфем*. <https://jurfem.com.ua/?s=%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0+%D0%86%D0%86>.

8. Resolution 1889 (2009) of 5 October 2009. *United Nations*. URL : <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n09/542/55/pdf/n0954255.pdf?token=CFstkf5TbrfV3PH7K0&fe=true>.

9. Resolution 1960 (2010) of 16 December 2010. *United Nations*. URL : <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n10/698/34/pdf/n1069834.pdf?token=KQHdWjSaHTDKIUfjWN&fe=true>.

10. Resolution 2106 (2013) of 24 June 2013. *United Nations*. URL : https://www.un.org/shestandsforpeace/sites/www.un.org/shestandsforpeace/files/unscr_2106_2013_on_wps_english.pdf.

11. Resolution 2122 (2013) of 18 October 2013. *United Nations*. URL : <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n13/523/44/pdf/n1352344.pdf?token=Hgm7Iq5F4i1DGPIB0t&fe=true>.

12. Resolution 2242 (2015) of 13 October 2015. *United Nations*. URL : <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n15/311/09/pdf/n1531109.pdf?token=bHNutWmsKtaQMV5fjs&fe=true>.

13. Resolution 2467 (2019) of 23 April 2019. *United Nations*. URL : https://www.un.org/shestandsforpeace/sites/www.un.org/shestandsforpeace/files/unscr_2467_2019_on_wps_english.pdf.

14. Resolution 2493 (2019) of 29 October 2019. *United Nations*. URL : <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n19/339/37/pdf/n1933937.pdf?token=zzUQyrSz3sXXbz9Ooi&fe=true>.

УДК 341.311

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/315-316

Мирослав МОНАСТИРСЬКИЙ

аспірант кафедри кібербезпеки
та інформаційного забезпечення
Одеського державного
університету внутрішніх справ

ДО АКТУАЛЬНОСТІ ПОНЯТТЯ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Безпека державного сервера з реєстром виборців є уроком цієї війни. Минуло два роки від початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р., а Центральна виборча комісія (далі – ЦВК), яка є розпорядником цієї бази даних [1, ст. 17, п. 8], ще досі не оговталась після ворожої атаки на Державний реєстр виборців (далі – ДРВ) [2].

Пресслужба ЦВК 22 грудня 2023 р. повідомила громадськості про «відновлення функціонування автоматизованої інформаційно-комунікаційної системи “Державний реєстр виборців” у частині періодичної актуалізації (періодичного поновлення) бази даних ДРВ» [3]. Крім того, було повідомлено, що зараз ця автоматизована інформаційно-комунікаційна система знаходиться в безпеці і під захистом, зокрема кіберзахистом, Національної поліції України, Служби безпеки України, Держспецзв’язку [3].

Цей урок вчить, що реєстр виборців будь-якої країни може бути військовою цілью, а несанкціоноване втручання в цю базу даних з-поза меж юрисдикції кожна країна окремо могла б розглядати і визначати актом агресії в національній стратегії оборони від воєнних загроз. Державні кордони існують не тільки на землі, воді, повітрі. Державні комп’ютерні мережі теж мають державні кордони і не просто так ці кордони порушують, як вчить ця війна.

Поняття «акт агресії» є визначеним в міжнародному праві. Організація Об’єднаних